

Joka taitaa Suomen kielen, se hallitsee ihmisten mielen

Lokakuussa valveutunut lukija sai seurata hässäkkää, joka seurasi siitä, että kaksi Korkeimman oikeuden jäsentä ryhtyi selittämään Korkeimman oikeuden tuomioita. Tuomioita en tunne ja lehtikirjoitteluakin seurasin vain osittain. Kysymys oli kai siitä, että kun KKO sanoi nebukadnesar, niin se tarkoitti salamannassar tai päinvastoin. (Tämä on lainattu **Veikko O. Hyvöseltä**. Terveisiä.) Asiasta en mitään tiedä, joten olen pätevä sitä arvioimaan. En arvioi kuitenkaan KKO:n tuomioiden oikeellisuutta sinänsä, vaan sitä, miten KKO onnistui tiedonvälityksessään. Ei kuulemma onnistunut. Tarvitaan KKO:n tuomio ratkaisemaan, mitä KKO ratkaisi.

KKO kirjoittaa mielestäni yleensä hyvää tekstiä, mutta tekeväälle sattuu. Jos otetaan esimerkkejä omalta alaltamme, niin mieleen tulee vaikkapa paljon polemiikkia aikanaan aiheuttanut odotusarvomaan arviointia koskeva tuomio 1990:28 ja nyt viime ajoilta vesijätön lunastushinnan määräämistä koskeva tuomio 2000:38, taikka tieoikeuden siirtämisestä koskeva tuomio 2001:132. Ne, jotka siirtävät tuomioiden sanomaa käytäntöön, tappelevat sitten nyrkkit savessa siitä, mitä tuomioissa pohjimmiltaan tarkoitetaan, ja paljolti juuri kätketyn taikka muutoin vaikeaselkoisen sanonnan takia.

Itse asia ja käytetty kieli sotkeutuvat tuomioistuinkielessä monesti sillä tavoin yhteen, ettei tuomioistuin syystä tai toisesta tahdokaan sanoa asiaa halki. Se suoja itseään käyttämällä ”sopivia” sanamuotoja. Kestämättömäänkin perusteluun ei pääse kunnolla kiinni, kun sitä ei ole kunnolla sanottukaan.

Jos juridinen kieli menee helposti kapulakieleksi, niin lakiteksti on luku sinänsä. Keväällä päästiin nauramaan lainkohtaa, jossa säädettiin autoveron laskeutumisesta, eikä syyttä. Palstatila ei riitä toistamaan tuota lainkohtaa, mutta näin se olisi pitänyt kirjoittaa: ”Autove-

ron määrä lasketaan seuraavasti: 1) Pohjaksi otetaan auton ...(ties mikä) hinta. 2) Tähän hintaan lisätään ...(sitä ja sitä). 3) Näin saadusta summasta vähennetään ... (sitä ja sitä)... n) Lopuksi tehdään 0–20 %:n kokonaisarvon korjaus ylöspäin veron määrääjän kulloisestakin mielentilasta riippuen.” Mutta jos yrität ehdottaa lainkirjoittajille tällaista kirjoittamistapaa, alentuva vastaus on, että ”ei lakia noin voi kirjoittaa”. Miksei muka voi, kun vain tahtoo? Veturimiehen tahto ei siihen riitä, vaan tarvitaan joku topakka rouvarissanen, jolla on valtaa ja tahtoa ryhtyä muuttamaan koppavien hallitussihteerien kirjoittamisperinnettä.

Katsokaa vaikkapa vanhan yleistielain 35 §:ää. Jos sen tahtoo ymmärtää, sitä on kuorittava kerroksittain kuin sipulia ja katso, mitä jäi jäljelle! Lopputulokset saattaa yllättää. Toivottavasti se vastaa sitä mitä tarkoitettiinkin.

Mennään itseemme. Kapulakielen kirjoittaminen koskee kaikkea virkakieltä ja ”sivistyneiden” kieltä yleensäkin ja sitä kautta lähes kaikkia meitä. Mitä enemmän ihminen on saanut koulutusta, sen alttiimpi hän tuntuu olevan kielelliseen hienosteluun. Duunari saattaa kirjoittaa huonosti, mutta ei hienosti.

Jouduin joitakin vuosia sitten lukemaan erään aivan vieraan tieteenalan oppikirjoja, oppilaille tarkoitettuja siis. Suomea se oli (paitsi runsaat ja monesti itsetarkoitukselliset sivistyssanat), mutta kappaleet ja sen lauseet joutui lukemaan moneen kertaan ja ”suomentamaan” itselleen ja oikein ymmärtäminen jäi silti epävarmaksi. Tuota tieteenalaa tunteva tuttavani puolusti tekstiä sanoen, että noin se on pakko kirjoittaa, se on tieteellistä tekstiä ja se on sellaisena otettava. Eikö tieteellinen teksti ole mitä suurimmassa määrin tiedon siirtämistä? Mutta välineestä on tehty itseisarvo, palvelijasta valtiasta.

En usko, että kapulakielen kirjoittamisessa olisi kysymys osaamattomuudesta

tai huonoudesta. Asian ytimeen osuinee se Helsingin Sanomien kirjoittaja, jonka mielestä kysymys on kirjoittajien eliittisestä ajattelusta, oman arvon korottamisesta. Jokainen sisään tuleva nuori virkamies hitsataan ja hän haluaakin hitsautua omaan eliittiinsä ja se tehdään kielen kautta. Halpa-arvoiset hallintoalaimaiset pidetään syrjässä; maksakaa veronne ja kunnioittakaa meitä, ei teidän tarvitse ymmärtää, me ymmärrämme teidän puolestanne.

Niinpä kun KKO sanoi alussa mainitussa lehtikeskustelussa, että se kirjoittaa tuomiionsa jutun asianosaisille, niin se meni kyllä juhlapuheiden puolelle. KKO jos mikä kuuluu oikeusoppineiden eliittiin ja se kirjoittaa toisilleen eikä välitä vähääkään tavallisista maan matosista. – Niin kuin ne alussa mainitut kaksi KKO:n jäsentä peitetysti itsekin myönsivät sanoen jotenkin, että ”tarvitaan väistämättä tiettyä juridista asiantuntemusta voidakseen ymmärtää meitä”.

Mikä on hyvän kirjoittamisen tunnusmerkki? Se, että lukija ymmärtää lukemansa kerralla. Kuka sellaista tekstiä kirjoittaa? Lehtimiehet kirjoittavat ja varsinkin, kun ottaa huomioon, missä olosuhteissa he testiään luovat.

Kirjoittamiskoulua en ryhdy tässä pitämään, mutta yhden ohjeen annan: ajattele ensin, mitä kirjoitat, ja kirjoita sitten, mitä ajattelet. Niin kuin tämänkin pakinan ensimmäisessä lauseessa: mah-toiko lukija valveutua lokakuussa vai lukiko valveutunut lukija lokakuussa...